

บทที่ 2

กฎหมายลักษณะโจร สมัยสุโขทัย (ศิลาจารึกหลักที่ 38)

กฎหมายลักษณะโจรฉบับนี้ จารึกลงในแผ่นศิลา เป็นหินชั้นวนตีเขียว พับที่ด้านล่าง
เก่า สำเนาเมือง จังหวัดสุโขทัย เมื่อ พ.ศ. 2473 เดิมเข้าใจว่าจารึกขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 1886 รัชสมัยพระบาทเลอ
ไท พระราชนอกรสของพ่อขุนรามคำแหง ที่เรียกว่า “กฎหมายลักษณะโจร” ก็ เพราะเหตุว่า เป็นกฎหมายที่
บัญญัติก็ภักดีกับการกระทำความผิดทางอาญา ในสมัยโบราณนั้นผู้กระทำความผิดอาญา ล้วนเรียกว่าโจร
เช่น โจรปล้น โจรฆ่าคน เป็นต้น

ต่อมานี้ มีนักประวัติศาสตร์เห็นว่ากฎหมายฉบับนี้ตราขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 1916 เป็นกฎหมาย
ที่กษัตริย์กรุงศรีอยุธยา ตราขึ้นมาเพื่อไปใช้บังคับผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองสุโขทัย ซึ่งขณะนั้นตกเป็น
ประเทศราชของกรุงศรีอยุธยาแล้ว รวมทั้งเมืองอื่น ๆ ซึ่งเป็นเมืองบริวารของกรุงสุโขทัย เป็นต้นว่า
เมืองเชลียง (กำแพงเพชร) ทุ่งขี้ง (อุตรดิตถ์) ปากชmn (พิจิตร) สองแคว (พิษณุโลก) ต่อมานี้ผู้เห็นว่า
กฎหมายฉบับนี้ตราขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 1940⁽¹⁾ การที่ยังไม่มีข้อบุคคลว่ากฎหมายฉบับนี้ตราขึ้นเมื่อใด หรือโดย
กษัตริย์พระองค์ใดนั้น เพราะตัวเลขศักราชในกฎหมายฉบับนี้เลื่อนหายไป ทราบแต่ว่าเป็นกฎหมายที่
พระเจ้าแผ่นดินทรงตราขึ้นมา แต่ไม่ทราบแผ่ขยายตัวเป็นกษัตริย์พระองค์ใดในอาณาจักรสุโขทัย หรือ
อาณาจักรกรุงศรีอยุธยา แต่ขอให้สังเกตว่าคนกรุงสุโขทัยนิยมจารึกข้อความต่าง ๆ ลงในแผ่นศิลา ล้วน
คนกรุงศรีอยุธยานั้นนิยมเขียนข้อความต่าง ๆ ลงในแผ่นกระดาษ ในланาน หรือใบatal จึงเป็นเรื่องน่า
แปลกที่คนกรุงศรีอยุธยาเขียนกฎหมายลงในแผ่นศิลาเพื่อไปใช้บังคับคนกรุงสุโขทัย แต่กลับเขียนลงใน
กระดาษเพื่อใช้บังคับคนกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเป็นสาเหตุหลักที่ในปัจจุบันไม่พบว่ามีต้นฉบับกฎหมาย
เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเหลืออยู่เดิม และที่สำคัญคือ กฎหมายตรา 3 ดวง ซึ่งถือกันว่าเป็นกฎหมายเมื่อ
ครั้งกรุงศรีอยุธยา มีพระอัยการนางลักษณะที่นักประวัติศาสตร์มีความเห็นว่าแก่กว่าปี พ.ศ. 1893
บัญญัติในลักษณะที่ค่อนข้างจะเป็นระบบ ดังนั้น หากเป็นกรณีที่กษัตริย์กรุงศรีอยุธยาตรากฎหมายขึ้น

⁽¹⁾ ประเสริฐ ณ นคร, งานจารึก และประวัติศาสตร์ของประเสริฐ ณ นคร, (นครปฐม : โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริม และฝึก
อบรมการเกยตรแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำแพงแสน 2534) หน้า 50-51.

นาเพื่อไปบังคับใช้ในกรุงสุโขทัย กฎหมายนี้มีความมีผลกติกาลีกถึงกัน และหากจะเทียบเคียงกับมังรายศาสตร์หรือกฎหมายพระเจ้ามังราย กษัตริย์ล้านนาที่ทรงสร้างเมืองเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 1839 กฎหมายของพระเจ้ามังรายดูจะเป็นกฎหมายที่เป็นระบบมากกว่ากฎหมายลักษณะโจร (ศिलาจารึกหลักที่ 38) เสียอีก ดังนั้น การพิจารณาว่ากฎหมายลักษณะโจร (ศิลาจารึกหลักที่ 38) เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นในบุคคลนั้น ควรจะต้องพิจารณาที่ตัวระบบกฎหมายด้วย เพราะตัวระบบกฎหมายย่อมจะเป็นเครื่องชี้อาบุของกฎหมายได้ เช่นเดียวกัน การพิจารณาเฉพาะเรื่องศักราชที่บัญญัติกฎหมายโดยไม่พิจารณาถึงระบบกฎหมายหรือเนื้อหาของกฎหมายอาจเป็นเหตุให้การพิจารณาในเรื่องศักราชที่บัญญัติกฎหมายคลาดเคลื่อนไปได้

กฎหมายลักษณะโจรสมัยสุโขทัยนี้ ดื้อได้ว่าเป็นกฎหมายโดยแท้จริง เพราะเป็นบทบัญญัติที่มาจากการค์ธิปัตย์ คือเป็นกฎหมายที่พระเจ้าแผ่นดินทรงมีพระบรมราชโองการให้บัญญัติขึ้นมา เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการที่ข้าศึกรับใช้ หรือภารบาทของผู้อื่นหนีมาอยู่ด้วย แล้วไม่ส่งคืนเจ้าของภายใน 3 วัน มีความผิดต้องถูกปรับใหม่ตามที่กำหนดไว้ในพระราชศาสตร์ พระธรรมศาสตร์ (เข้าใจว่าเป็นกรณีในเมือง) ถ้าเป็นกรณีนอกเมือง เจ้าของบ้านต้องนำผู้ที่หนีมาสู่บ้านตนเองไปส่งคืนเจ้าของ ถ้าปล่อยให้อยู่ในบ้านของตนเองกิน 3 วัน จะต้องถูกปรับใหม่วันละ 11,000 เเบบ ไปจนถึงห้าวัน ถ้ากิน 5 วัน ให้ปรับใหม่วันละ 55,000 เเบบ จนถึงวันที่แปด ถ้าเกินแปดวันก็ให้ปรับใหม่เท่ากับลักษณะไป นอกจากนี้ ยังมีบทบัญญัติการให้รางวัลแก่ผู้จับขโมยหรือนำของที่ถูกลักขโมยไปคืนให้แก่เจ้าของ การไม่ช่วยจับโจร เพราะเหตุโจรเป็นญาติพี่น้องก็ต้องปรับใหม่วันละ 11,000 เเบบ ไปจนถึงห้าวัน ถ้ากิน 5 วัน ต้องรับโทษเสมีอนกับลักษณะหรือลักษณะของผู้อื่น ผู้ช่วยจับกุมผู้กระทำการความผิดให้ได้รับรางวัลจากเงินค่าปรับใหม่ผู้กระทำการความผิด ผู้ที่วางแผนหรือจับคนร้ายได้แล้วปล่อยไปหรือไม่ช่วยจับกุม จะต้องถูกปรับใหม่ กับทั้งของถูกคนร้ายเบ่งซิงไปเท่าใดให้ผู้นั้นใช้งานครบ การจะม่าວัวควายเพื่อให้เป็นอาหาร ก็ต้องนำวัวควายนั้นไปแสดงให้ผู้คนทั้งหลายเห็นก่อนจึงจะได้ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันผู้ร้ายขโมยรัวควายผู้อื่นไปจ่ากิน

จะเห็นได้ว่า ในส่วนที่เป็นบทบังคับของกฎหมายฉบับนี้ ได้แก่การปรับผู้กระทำการความผิดเป็นสินใหม่ให้แก่ผู้เสียหาย การปรับใหม่ก็เป็นไปตามหลักเกณฑ์ในพระราชศาสตร์พระธรรมศาสตร์สำหรับไทยที่ปรากฏศิลาจารึกหลักที่ 38 กล่าวกันว่า นอกจากไทยปรับใหม่แล้ว ยังมีไทยสัก และไทยโนยะ

สิ่งสำคัญที่ได้จากกฎหมายลักษณะโจรสมัยสุโขทัย (ศิลาจารึกหลักที่ 38) ซึ่งไม่ว่าจะตราขึ้นเมื่อครั้งสมัยสุโขทัย หรือสมัยกรุงศรีอยุธยา ก็เป็นพยานหลักสำคัญที่แสดงให้เห็นว่า อาณาจักร

ไทยของเรามีการใช้คัมกีร์พระธรรมศาสตร์มาเป็นรากฐานในการบัญญัติกฎหมายตั้งแต่โบราณกาล และนับเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยในกฎหมายกำหนดว่า เวลาจะปรับไห้หนผู้กระทำความผิด ให้ปรับไห้ตามขนาดที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ พระธรรมศาสตร์ พระธรรมศาสตร์

นอกจากนี้ ศिलาจารึกหลักที่ 38 ยังเป็นพยานหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญของงานของภาษากฎหมายไทยที่มีมาแต่โบราณกาล โดยถือว่าคำต่าง ๆ เหล่านั้น ยังคงใช้กันแพร่หลายในปัจจุบัน หากแต่ความหมายอาจเปลี่ยนไปบ้าง ดังตัวอย่างถ้อยคำต่าง ๆ ดังนี้

- พระประชัญญา	แปลว่า	พระราชนักบัญญัติ
- พระราชบัญญัติธรรมศาสตร์ ”		กฎหมาย
- สินใหม่	”	เงินค่าปรับผู้แพ้คดีให้แก่ผู้ชนะคดี
- ลักษณ์	”	เอกสารพยานของผู้อื่นไป
- อาชญา	”	อาญา
- ละเมิด	”	การกระทำผิดกฎหมายข้อผูกงำน
- สินจ้าง	”	ค่าจ้าง
- หนี้สิน	”	หนี้เงิน

กล่าวโดยสรุป ศิลาจารึกหลักที่ 38 มีลักษณะเป็นกฎหมายอย่างแท้จริง ใช้บังคับอยู่ในอาณาจักรสุโขทัย ซึ่งขณะนั้นาจากเป็นประเทศราชของอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาแล้วก็ได้ โดยกฎหมายฉบับนี้มุ่งที่จะลงโทษผู้ที่เอาข้าศึกรับใช้ ลูกเมียของผู้อื่นไป ซึ่งในขณะนั้นถือเป็นทรัพย์สินที่บิดาเกิดหรือสามีภรรยาของข้าศึกหรือกระยาไปเพื่อนำเอาเงินมาชำระหนี้ได้ นอกจากนี้ การเอาลูกเมียข้าศึกรับใช้ของเขาว่า ยังเป็นการทำลายเสียหายต่ออาชีพหลักของอาณาจักรสุโขทัยทั้งในขณะนี้ ศิลาจารึกหลักที่ 38 ยังแสดงให้เห็นว่า (1) รัฐมุ่งที่จะให้ประชาชนพยายามนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้ เช่น การห้ามให้ความช่วยเหลือแก่ผู้กระทำความผิดที่หลบหนีการจับกุม การบัญญัติว่า การไม่ช่วยจับกุมผู้ร้าย หรือการปิดบังผู้ร้ายเป็นความผิดและ (2) เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเป็นพลเมืองดี โดยมีการกำหนดการให้รางวัลแก่ ผู้นำทรัพย์ที่ลูกดักพาไปมาคืนแก่เจ้าของและการให้รางวัลแก่ผู้ช่วยจับกุม หรือติดตามผู้ร้ายเป็นเดือน